

1978 р. в Луанді) та мешканець селища міського типу Мір Карелічського району Гродненської області капітан 2-го рангу А. Д. Дрозд (загинув 15 січня 1979 р.).

Роль Громадянської війни в Анголі у долі багатьох громадян колишнього СРСР поступово перестає бути "білою плямою". Та попереду ще багато роботи. На даний момент з'ясована доля 139 громадян Республіки Білорусь, котрі брали участь у Громадянській війні у Анголі. Пошук та дослідження тривають.

Список використаної літератури

1. Спогади С. Ф. Сідорського // Особистий архів автора.
2. Споми́ни А. І. Развенкова // Особистий архів автора.
3. Споми́ни А. А. Григоровича // Особистий архів автора.

4. Кальвокорресси П. Мировая политика после 1945 года: [В 2-х кн.] / П. Кальвокорресси. – М.: Международные отношения, 2000. – Кн. 2. – 462 с.

5. Коломнин С. А. Русский спецназ в Африке / С. А. Коломнин. – М.: Яуза, 2005. – 264 с.

6. Ждаркина И. А. "Такого не было даже в Афгане": воспоминания участника войны в Анголе (1986 – 1988 гг.). – М.: Memories, 2008. – 518 с.

References

1. SIDORSKYI, S. F. (n. d.) *Spohady*. Author's private archive.
2. RAZVENKOV, A. I. (n. d.) *Spohady*. Author's private archive.
3. HRYHOROVYCH, A. A. (n. d.) *Spohady*. Author's private archive.
4. KALVOKORESSI, P. (2000) *Mirovaya politika posle 1945 goda: [in 2 vol.]. Vol. 2*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya.
5. KOLOMNIN, S. A. (2005) *Russkij specnaz v Afrike*. Moscow: Yauza.
6. ZHDARKIN, I. A. (2008) *"Takogo ne bylo dazhe v Afgane": vospominaniya uchastnika vojny v Angole (1986 – 1988 gg.)*. Moscow: Memories.

Надійшла до редколегії 14.06.16

A.V. Kuznetsova-Timonova, PhD, leading specialist
Institute of history of NAS of Belarus, Minsk, Belarus

THE CIVIL WAR IN ANGOLA (1975 – 2002) AND THE FATE OF SOVIET SOLDIERS: THE EXAMPLE OF REPRESENTATIVES OF BELARUS

This article contains information on the fate and participation in the Civil war in Angola 1975-2002, Soviet military personnel on the example of representatives of Belarus. Focuses on the fact that the former official Soviet statistics (12 thousand participants and 54 people who died) is not reliable. The Angolan territory is divided into 17 provinces. At the head of each province was the Commissioner. During the Civil war, or those other provinces were part of a military district. Main districts: 1st – Negage, 2nd – Cabinda (both North), 3rd – Luena (East), 4th – Huambo (centre), 5th – Lubango, 6th – Menongue (both South). Depending on the intensity of the fighting, all the districts were divided into categories: combat and noncombat. Military districts throughout the Civil war were 3rd and 6th. In different periods of the battle was also considered the 1st, 4th and 5th district. Every Soviet soldier who went on a business trip, had at least a year (from the mandatory two years without a family or three family) to spend in the combat area. Indicates that unlike in Afghanistan, in Angola has never fought against the regular Soviet troops. All representatives of the Soviet armed forces in Angola wore a common name – "Soviet military advisers and experts" (SMA and E) and are conditionally divided into the following groups: military advisers, military specialist, military interpreters, soldiers.

Key words: Angola, civil war, military advisers, military specialist, military interpreters, soldiers.

УДК 327(477:73)"1919/1921":341.74

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2016.129.2.07>

Н. Ластовець, асп.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків

МІСІЯ УНР У США В 1919 – 1921 РР.: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Дана стаття присвячена історії встановлення дипломатичних відносин між УНР періоду Директорії та США на початку XX століття. Досліджений вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на стосунки між УНР та США в 1919 – 1921 рр. через аналіз кадрового складу місії УНР. Сукупно з внутрішньою нестабільністю та упередженістю у ставленні до України як до самостійного суб'єкта міжнародних відносин саме дисбаланс у наповненні представництва посприяв неефективності роботи по налагодженню контактів з США.

Ключові слова: дипломатична місія, Директорія УНР, США, кадровий склад, міжнародні відносини.

Дослідження взаємовідносин УНР і США, незважаючи на активну розробку даної тематики, сьогодні залишається актуальним. Акцент на діяльності місій витіснює на другий план проблеми соціального характеру, які, разом з глобальними чинниками, вплинули на становлення представництва в США на початку XX століття. Висвітлення діяльності місії в пресі, компетенція працівників та внутрішній клімат місії не набули належного розбору, хоча все вище перераховане справило вагомий вплив на ствердження української державності.

У цьому зв'язку джерельна та історіографічна база виступає одночасно як основа і складова. Джерела з даної теми представлені, насамперед, архівними матеріалами [3, 15, 14, 13], газетами і журналами, що випускалися українською діаспорою в США [7, 2], документами дипломатичної переписки [12]. Вони в сукупності дають відмінну від загальноприйнятої картину розвитку подій, в якій можна побачити як зовсім нові, так і маловідомі постаті, що вплинули на розвиток місії в США. Окрім того, важливою складовою для аналізу процесу становлення є друковані видання дипломатичної місії в США [17, 18] або осіб, що входили до її складу.

Історіографію питання можна умовно поділити на три частини. В радянський час побутувала думка про "буржуазно-націоналістичний", "контрреволюційний" характер українських державних утворень початку

XX століття. Це пояснює негативну оцінку їх зовнішньополітичної діяльності в працях офіційних істориків М. Супруненка [9], Р. Симоненка [5], І. Хміля [11] Є. Полової [4] та інших. Окремо слід виділити працю Р. Симоненка [5]. Вона окреслює головні інтереси США, але в наведеному дослідженні сфера зацікавлень обмежується економічною складовою. Висвітлюється діяльність Центральної Ради, але період з 1919 по 1923 рр., як слушно зауважує О. Павлюк [3, с. 4] не став предметом дослідження, хоча б це було логічним продовженням попередньої теми.

На відміну від радянського бачення історії для емігрантської історіографії було характерне штучне протиставлення політики США політиці Великобританії та Франції щодо України. Така тенденція, зокрема, притаманна роботам М. Стахіва [7]. Розвідки М. Стахіва, як і інших емігрантів, попри всю цінність наданих концепцій, необхідно співставляти з наявними джерелами, через численні неточності у відношенні представлених фактів.

У період незалежності почали відкривати засекречені фонди, з'явилася можливість працювати з колись недоступними архівними документами. Побачили світ наукові праці, присвячені міжнародним відносинам раніше "буржуазних" державних утворень та різним аспектам діяльності українських національних урядів. У роботах В. Соловйової [6], Д. Табачника [10], І. Дацькі-

© Ластовець Н., 2016

ва [1], О. Павлюка [3], Г. Стрельського [8], присвячених міжнародним відносинам України, зроблена спроба неупереджено висвітлити історію України початку ХХ століття. Слід відзначити працю О. Павлюка [3], який для свого дослідження використовував закордонні джерела, в тому числі Національний архів і бібліотеку Конгресу США. Головна увага науковця зосереджена на процесі встановлення міжнародних відносин, їхніх політичних передумов та ставлення до України інших держав. Вплив складу місії на актуалізацію українського питання у США, за виключенням голови місії Ю. Бачинського, діяльності пресового бюро для популяризації проблеми української незалежності та складності, що виникли у цьому зв'язку, не були розглянуті. Це відкриває широкий простір для подальшого дослідження відносин України та США початку ХХ століття.

Головним завданням статті є з'ясування проблемних моментів у діяльності дипломатичного представництва УНР у США в 1919 – 1921 рр. Особливу увагу звернено на роль кадрового складу дипломатичного представництва у встановленні дипломатичних контактів, популяризації українського питання та роз'яснення діяльності дипломатів через засоби масової інформації. В сучасних дослідженнях основна увага зміщена на політичне становище держави та вплив внутрішніх негараздів на політику. Врахування соціальної складової та інформаційного простору того періоду значно збагатить знання про діяльність дипломатичних представництв, у тому числі діяльності місії в США.

Місія УНР у США мала на меті заручитися підтримкою іноземної держави для офіційного визнання України як суб'єкта міжнародно-правових відносин. Попередній досвід міждержавних взаємин та підписання договору з представниками ворогуючого блоку держав негативно вплинули на ставлення країн Антанти та США до українського питання. Нестабільна ситуація всередині країни, що виражалася у відсутності єдиної стратегії зовнішньої політики та різноманітних актах насилля (передусім єврейські погроми), поглиблювали існуючі протиріччя.

Окрім цих факторів, існувало ще декілька менш глобальних, але більш відчутних для місії проблем. Їх можна умовно розділити на три складові: фінансування; пропаганда; розбрат в середині представництва.

Проблема недостатнього фінансування не була новою для місії в США. З нею на протязі всього існування стикалася переважна більшість закордонних представництв періоду Директорії, але випадок у США мав певні відмінності. Резиденти іншої держави, що прагне визнання і спілкування у міжнародному просторі в якості незалежного державного утворення, мали підтримувати високий рівень презентабельності у всіх сферах. В Америці підтримка подібного статусу була досить дорогим "задоволенням". Як стверджує у своїх згадках М. Стечишин, на аренду відповідного приміщення для місії витрачалася майже половина наданого бюджету [16]. Ю. Бачинський, зваживши на проблеми з фінансуванням, відмовився від зарплатні голови місії і витрачав її на підтримку життєдіяльності представництва. Розбрат серед працівників місії, який інколи переростав у відверту конфронтацію, та відсутність налагодженого зв'язку з Міністерством закордонних справ були ще одним проблематичним моментом.

У травні 1920 року газета української діаспори в США "Свобода" [16, арк. 1] надрукувала замітку, в якій зазначалося, що:

"Пан Юліан Бачинський, виконуючий обов'язки голови української місії уряду Симона Петлюри у Вашингтоні, відмовився повинуватися розпорядкові своєї влади, Директорії, і не передав чинностей місії в руки предста-

вника міністерства Української Народної Республіки, д-ра Михайла Імхорницького, як се мав поручено в письменному приказі Директорії" [16, арк. 1].

Цей уривок зі статті є показовим не тільки для стану речей всередині місії, а для інформованості преси української діаспори. Надрукована заява не відповідала дійсності, але справила вкрай негативний вплив на налагодження стосунків між УНР та США. Звернення М. Імхорницького, який бажав досягти вигоди з існуючого стану речей, зіграло якнайкраще для дискредитації українських дипломатів. В той час було необхідно швидко та своєчасно організувати дипломатичні представництва України, особливо в державах Антанти. Ніхто з дипломатів не тішив себе думкою, що їхня діяльність зразу буде успішною, але після прийняття постанови про заснування представництв пройшло доволі багато часу. Постала нагальна необхідність переходити до рішучих дій.

Юліан Бачинський був призначений головою місії в США незадовго після її утворення в січні 1919 року [6, с. 177], разом з іншими керівниками представництв в травні 1919 року підписав звернення до міністра закордонних справ та встановлений бюджет кожного з них [13, арк. 1-3]. Окремо виділялися кошти на формування прес-бюро місії і до їх роз'їзду воно повинне було бути єдиним та знаходитися в Копенгагені. Після прибуття до США на фундацію прес-бюро було виділено 100.000 карбованців [15, арк. 3], на той момент, найбільша сума, що була надана на формування інформаційного бюро по місіям [3, с. 67]. Значні кошти, враховуючи девальвацію карбованця по відношенню до інших валют, дуже швидко перетворилися на красивий міраж, бо наявний кошторис розраховувався з більш високого коефіцієнта обміну, а на час прибуття місії в США він суттєво змінився.

Проблеми у представництва почалися відразу після його створення. Візи для прибуття в країну отримали тільки двоє з 11 його членів: сам Ю. Бачинський [8, с. 5] та секретар В. Козакевич, тому постало питання про комплектування місії місцевими кадрами. На початок свого існування місія складалася з голови – Ю. Бачинського, секретаря – В. Козакевича, радника та управляючого пресового бюро – І. Ардана, урядовців пресового бюро (Січинський, Даналд, Брід, Ревюк, Цеглинський, Кадеус), двох стенографісток О. Коріновської та А. Бейнс. Пізніше приїхав М. Стечишин, який став секретарем місії після звільнення В. Козакевича [16].

Зустріч у серпні 1919 року з Державним секретарем США Р. Лансінгом не увінчалася успіхом через комплекс причин різного характеру. Однією з основних були єврейські погроми, які цілком приписувалися керівництву УНР [6, с. 183]. У той час на службі в місії був доктор Кадеус. Євреї за походженням він мав змінити суспільну думку, оскільки він володів достовірною інформацією, але замість цього відбулося зовсім інше – співробітник бюро відмовився підтримати місію під час протесту євреїв в Америці, що стало першим ударом для щойно сформованого представництва. Після такої антиреклами представники єврейства стали цілком негативно ставитися до української місії в США [16].

Другим вагомим ударом стала бездіяльність таких членів місії як М. Січинський, що був головою "Федерації українців" і мав провадити роботу в українському середовищі в Америці; В. Козакевич, що був секретарем місії і мав завідувати фінансами та їх розподіленням [16]. Тільки після звільнення М. Січинського та В. Козакевича почала провадитися та робота, яку потрібно було здійснювати одразу по приїзду.

Третім у черзі, але не за значенням був судовий позов М. Імхорницького до Ю. Бачинського з вимогою не-

гаймо звільнити пост голови представництва. Позов був проганий, насамперед через те, що США не захотіли втручатися у справи уряду іншої країни, але це дискредитувало не тільки місію, а й український уряд, показав тим самим, що він не в змозі ефективно організувати своїх працівників, донести до них своєчасно необхідну інформацію [10, с. 45].

Незважаючи на велику кількість негативних моментів, у листопаді 1919 року на зустрічі в Чикаго емігранти пожертвували 2.078.66 доларів на розбудову української справи [16]. Проводилася активна пропаганда в засобах масової інформації: висвітлювалось становище в Україні, діяльність інших дипломатичних представництв (наприклад, у Варшаві) [16, арк. 10], публікувалися брошури з історії України [17]. Голова місії Ю. Бачинський до останньої можливості утримував її своїм коштом [16, арк. 11], а М. Стечишин самовіддано працював для ствердження України до розпуску місії в квітні 1921 року.

Отже, несприятлива ситуація в США склалася через ряд причин внутрішнього та зовнішнього характеру. Серед зовнішніх необхідно виділити курс держав Антанти (в тому числі і більшості діячів США) на відновлення Російської імперії в її колишніх кордонах. Така тенденція була закріплена через нестабільність зовнішньополітичного курсу УНР періоду Центральної Ради та підписання Брестського мирного договору, який був негативно сприйнятий країнами Антанти, особливо Францією. Окремо поставало питання недостатньої поінформованості широкого загалу про ситуацію, що склалася, та заходи, вжиті урядом для її врегулювання. Це можна простежити на прикладі єврейських погромів, які цілком приписувалися уряду УНР і негативно налаштували єврейську спільноту в Америці проти української місії. Серед внутрішніх причин слід зауважити нестабільність всередині країни. Через це фінансування представництва та рівень зв'язку між ним та урядом і міністерствами не був налагоджений на потрібному рівні.

Вище окреслені проблеми були враховані, і при створенні місії передбачалося, що робота кадрового складу повинна злагодити їх більшу частину, а саме: популяризувати українське питання в американській пресі та середовищі українських емігрантів; донести об'єктивні дані про відповідальність за єврейські погроми до представників общини; активно пропагувати українське питання безпосередньо через зустрічі з високопосадовцями. Натомість, з цих проблем частково були вирішені лише робота з пресою та високопосадовцями. В інших напрямках через бездіяльність В. Козакевича, М. Січинського та доктора Кадеуса необхідний для вирішення проблем час був втрачений, а позов М. Імхорнського до голови місії Ю. Бачинського призвів до втрати авторитету українського уряду. Нестача інформації, розпливчасті інструкції, складне становище в Україні впливали на ставлення до представництва, але їх можна було б нейтралізувати при єдності всередині місії, якби всі без виключення представники, окрім фінансової складової, усвідомлювали всю важливість покладеної на них справи.

Список використаних джерел

1. Дацьків І.Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917 – 1923 рр. / І.Б. Дацьків. – Тернопіль: Астон, 2009. – 519 с.

N. Lastovets, Ph.D. student

Vasyl N. Karazin National University of Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

THE MISSION UPR IN THE USA IN THE 1919 – 1921: PROBLEM OF FORMATION

The article is investigated the influence of the ordinary officials in the establishing relations between the UPR and the United States in 1919 – 1921. This influence with internal instability and prejudice against Ukraine as an independent subject of the international affairs, have contributed the low efficiency of the mission to reach out with the USA.

Keywords: diplomatic mission, the Directory UNR, the USA, personnel structure, international relations.

2. Ми і вони (зовнішня політика та зовнішньоекономічна діяльність України часів Української революції 1917 – 1921 років) / упорядники: О. Копиленко, І. Мищак, О. Рафальський. – Репринт. вид. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. – 312 с.

3. Павлюк О.В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917 – 1923) / О.В. Павлюк. – К.: Academia, 1996. – 188 с.

4. Попова Е.И. США: борьба по вопросам внешней политики 1919 – 1922 гг. / Е.И. Попова – М.: Международные отношения, 1966. – 355 с.

5. Симоненко Р.Г. Импералистична політика США щодо України в 1917 – 1918 рр. / Р.Г. Симоненко. – К.: В-во АН УРСР, 1957. – 304 с.

6. Соловйова В.В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917 – 1921 рр. / В.В. Соловйова. – Київ-Донецьк: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 394 с.

7. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР / Матвій Стахів – Л.: ВЦ ІНТШ, 1964. – Т.5: Директорія і Антанта – 248 с.

8. Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-визвольного відродження (1917 – 1920 рр.): біографічний довідник / Г.В. Стрельський. – К.: Дипломатична академія України, 2000. – 49 с.

9. Супруненко М.І. Україна в період іноземної інтервенції і громадянської війни (1918 – 1920 рр.) / М.І. Супруненко. – К.: Держполітвидав УРСР, 1951. – 343 с.

10. Табачник Д.В. Українська дипломатія. Нарис історії / Д.В. Табачник. – К.: Либідь, 2006. – 763 с.

11. Хміль І.С. З прапором миру крізь полум'я війни. Дипломатична діяльність Української РСР (1917 – 1920). / І.С. Хміль. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 355 с.

12. Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 2592, оп. 3, спр. 14.

13. Там само, ф. 3542, оп. 1, спр. 4.

14. Там само, ф. 4449, оп. 1, спр. 6.

15. Там само, ф. 4449, оп. 1, спр. 10.

16. Там само, ф. 3934, оп. 1, спр. 20.

17. Bachynskyi Yu. Memorandum to the Government of the United States on the Recognition of the Ukrainian People's Republic / Yu. Bachynskyi. – Washinton: Friends of Ukraine, 1920. – 19 p.

18. Ukraine Road to Freedom: selection articles, reprints and communications concerning the Ukrainian people in Europe. – New York: Ukrainian National Committee of the U.S., 1919. – 80 p.

References

1. DATSKIV, I. B. (2009) *Diplomatia ukrainiskikh derzhavnykh utvoreny u zakhysti natsionalnykh interesiv 1917 – 1923 rr.* Ternopil: Aston

2. KOPYLENKO, O. Et al. (eds.) (2012) *My i vony (zovnishnia polityka ta zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy chasiv Ukrainskoi revoliutsii 1917 – 1921 rokiv).* Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy.

3. PAVLIUK, O. (1996) *Borotba Ukrainy za nezalezhnist i polityka SSHA (1917 – 1923).* Kyiv: Academia

4. POPOVA, E. (1966) *SSHA: borba po voprosam vneshnei politiki 1919 – 1922 gg.* Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniia.

5. SYMONENKO, R. (1957) *Imperialistychna polityka SSHA shchodo Ukrainy v 1917 – 1918 rr.* Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR.

6. SOLOVIOVA, V. V. (2006) *Diplomatychna diialnist ukrainiskikh natsionalnykh uriadiv 1917 – 1921 rr.* Kyiv-Donetsk: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy.

7. STAKHIV, M. (1964) *Ukraina v dobi Dyrektorii UNR.* Vol. 5: Dyrektoriia i Antanta. Lviv: Vydavnychiy tsentr Naukovogo tovarystva imeni Shevchenka.

8. STREL'SKII, H. V. (2000) *Ukrainski dyplomaty doby natsionalno-vyzvolnogo vidrozhennia (1917 – 1920 rr.): biografichnyi dovidnyk.* Kyiv: Diplomatychna akademiia Ukrainy.

9. SUPRUNENKO, M. I. (1951) *Ukraina v period inozemnoi interventsii i hromadianskoi viiny (1918 – 1920 rr.).* Kyiv: Derzhpolityvydav URSR

10. TABACHNYK, D. V. (2006) *Ukrainska diplomatiia. Narys istorii.* Kyiv: Lybid.

11. KHMIL, I. S. (1962) *Z praporom myru kriz polumia viiny. Diplomatychna diialnist Ukrainskoi RSR (1917 – 1920).* Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR.

12. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, Kyiv, fond 2592, opis 3, sprava 14.

13. Ibid, fond 3542, opis 1, sprava 4.

14. Ibid, fond 4449, opis 1, sprava 6.

15. Ibid, fond 4449, opis 1, sprava 10.

16. Ibid, fond 3934, opis 1, sprava 20.

17. BACHYNSKYI, Yu. (1920) *Memorandum to the Government of the United States on the Recognition of the Ukrainian People's Republic.* Washington: Friends of Ukraine.

18. ANON (1919) *Ukraine Road to Freedom: selection articles, reprints and communications concerning the Ukrainian people in Europe.* New York: Ukrainian National Committee of the U.S.

Надійшла до редколегії 17.06.16